PROJECTVOORSTEL:

Het Brandrode Rund
Ideale grote grazer in en rond de Maashorst

Foto 1: Brandrode runderen; authentiek en productief. Dit veeslag past als geen ander ras op en rond de Maashorst. Een ideaal ras in alle opzichten: doet recht aan de cultuurhistorische achtergrond van de Maashorst (voorkomt faunavervalsing) Het is een sober ras, doeltreffend als grote grazer, is economisch gezien zeer interessant en bovenal; fantastisch mooi vee om te zien.

Initiatiefnemer:	St. Maashorstboeren Projecten Secr. info@maashorstboeren.nl
Projectleider:	ANV de Maashorstboeren / Uitvoering: Stichting Maashorstboeren.
Overige partijen:	Gemeente Landerd, Uden, Oss, Bernheze en Provincie Noord Brabant, Stuurgroep Maashorst, BPG, ZLTO, Waterschappen, Maashorst betrokken ondernemers, Staatsbosbeheer, VVV, Stichting Zeldzame Huisdierrassen, Recron, Stichting Taurus, Natuurmonumenten, Vereniging Het Brandrode Rund, Diverse milieuverenigingen in en rond de Maashorst, Brabants Landschap, Maashorstboer(en) die dit project mede uit kunnen en willen voeren op hun locatie.
Aanspreekpunt:	Namens Maashorstboeren: J. Ottens: 06-11225096 Info@maashorstboeren.nl
Looptijd:	2015 tot eind 2019

Doelstelling(en):

1) Het Brandrode rund (her)introduceren als veelzijdige grote grazer op en rond de Maashorst.
2) Een ‘nieuwe inkomstenbron voor boeren en andere ondernemers in en rond de Maashorst creëren. Dit project draagt bij aan een beter verdienmodel van agrariërs in het gebied en tevens als verdienmodel voor de Maashorst in zijn totaliteit. Dit laatste vanwege het feit dat het toekomstige natuurbeheer uitgaat van nieuwe verdienmodellen en meer sociaal economisch verankering in het gebied. Voorbeelden zijn: natuurbegraafplaatsen, uitvoering GLB agrarisch natuur- en landschapsbeheer door Gebiedscollectief Oost en de Ondernemende EHS etc. Boeren zien in deze nieuwe verdienmodellen natuur- en landschapsonderhoud een kans voor een bijdrage aan maatschappelijke waardering en versterking van hun eigen bedrijfsperspectief. Zowel in natuurgebieden als in landbouwgebieden willen boeren een rol van betekenis gaan spelen met Brandrode grazers in nauwe samenwerking met andere grondeigenaren, zoals de terreinbeherende organisaties, gemeenten en landgoedeigenaren. Boeren zijn van nature al eeuwen natuur en landschapsontwikkelaars en onderhouders er van!
3) Nieuwe streekproducten (melk- en vleesproducten in soorten en maten en leer) door Brandrood vee van de Maashorst. Brandrode runderen hebben eigenschappen die economisch gezien tot op de dag van vandaag interessant zijn en nog steeds aan waarde winnen door de toegenomen belangstelling voor streekproducten.
4) Voor toeristen komt er een aantrekkelijke trekker bij. Dit zal de bekendheid van ‘De Maashorst’ vergroten. De uniciteit van de Maashorst neemt hierdoor toe. Waar kan immers elders zo’n grote kudde unieke grazers bewonderd worden?
5) Behoud en versterking van een zeldzaam huisdierras. Door een gericht fokprogramma op te zetten (In samenwerking met de vereniging ‘Het Brandrode Rund’) draagt dit project bij aan het behoud van de unieke genen van dit ras, dat een paar decennia terug nagenoeg verdwenen was. In die zin dient het tevens als genenbank.

Natuur is volgens ANV de Maashorstboeren onlosmakelijk verbonden met duurzame economische en maatschappelijke ontwikkelingen. Het gaat daarbij niet alleen om beschermen, maar ook om beleven, benutten en het creëren van draagvlak.
Dit project stimuleert al deze aspecten op een unieke manier.

Aanleiding/achtergrond:

Geschiedenis
Het Brandrode Rund behoort tot het Maas-Rijn-IJssel veeslag, vaak kortweg MRIJ genoemd. In feite is het Brandrode rund de oorspronkelijke vorm van het MRIJ veeslag.

Al vanaf het begin van de twintigste eeuw werd er in het rivieren gebied gefokt met de daar voorkomende sobere, sterke, makke en gelijkmatige koeien. Door hun uitgesproken dubbeldoel mogelijkheden (dit wil zeggen dat MRIJ vee zowel voor melk als voor vlees goede eigenschappen heeft) en hun efficiënte benutting van mineralen (soberheid) was het roodbonte MRIJ vee een bijzonder gewaardeerd veeslag op de arme zandgronden. Hierdoor werd het ras in relatief korte tijd ‘hèt ras’ van de rivierengebieden en de zandgronden. Zwartbont vee is van oudsher melkrijker maar wel veel kwistiger met mineralen en paste daardoor alleen op de kleigronden, die waren immers rijk aan mineralen. De boeren op de arme zandgronden probeerden wel eens om zo’n ‘hoogproductieve’ zwartbonte koe te houden, maar die beesten ‘deden het niet’ op de arme zandgronden en kwijnden langzaam weg.

De opkomst van de KI en bijgevolg het grootschalig inzetten van enkele stieren, die toevallig veel wit hadden en veel melk vererfden, veroorzaakten dat het MRIJ veeslag in de laatste helft van de vorige eeuw, van overwegend rood, overwegend wit van kleur werd. Het inkruisen van Holstein Frisians uit Amerika het MRY veeslag nagenoeg geheel verdrongen.
(Zie verder onder bijlage 2)

Natuurdoelen:
Juist vanwege de unieke eigenschap om zeer zuinig met mineralen om te gaan, is het Brandrode Rund uitermate geschikt voor begrazing van natuurgebieden. Daar gaat het immers om het halen van natuurdoelen en realisatie van biodiversiteit. Het Brandrode rund heeft in dit opzicht haar verdienste inmiddels ruimschoots bewezen. Bij natuurmonumenten zijn al enkele jaren kuddes Brandrode runderen ingeschaard. Het is gebleken dat ze goed voldoen. Ze grazen en kabbelen aan takken op dezelfde manier als andere rundveerassen in natuurgebieden.
Vlees en melk zijn voor natuurorganisatie bijproducten. Niettemin kunnen deze 'bijproducten' en met name het vlees, wel het verschil maken. In die zin dat ook op termijn 'rendabel' natuur beheerd kan worden. Juist het Brandrode rund levert hier meer dan welk ander 'natuurrund'.

Agrarisch cultuurlandschap:
Dit project kan ertoe bijdragen dat het gebied nog volledi ger en waardevoller wordt. De Maashorst was immers van oorsprong een agrarisch gebied waarin natuur en cultuur nauw verweven waren. Dat gaf een mooi en dynamisch effect, waarbij beide partijen (natuur en mens) eeuwenlang voordeel hadden. Van het oorspronkelijke agrarische cultuurlandschap en alles wat ermee samenhing, is op de Maashorst (en ook elders) helaas niet veel meer over. Momenteel is de factor 'cultuur' nagenoeg verdwenen uit het (kern)gebied en daardoor is de Maashorst eenzijdiger en 'armer' geworden. Door dit project wordt de Maashorst completer en veelzijdiger. Het doet recht aan de historie en kan van grote toegevoegde waarde zijn voor het hele gebied.

De Maashorstboeren zijn een hele belangrijke economische drager voor het gebied. Maar dat niet alleen! Ze vormen ook een factor van betekenis op het gebied van landschapsbeleving, boerencultuur/natuur en vooral ook als leveranciers van hoogwaardig voedsel in de vorm van streekproducten. Daarbovenop komt nog hun betekenis als toeristisch/recreatieve functie.

Eindproduct:

- Enkele kuddes met Brandrood vee, die op en rond de Maashorst gehouden worden, door enkele (ca. 4 tot 6) boeren die dit project gaan uitvoeren. Dit door begrazing van natuur- en landbouwgebieden, als tegenhanger van exotische en of artificiële veeslagen. Niet in die zin dat het Brandrode rund genoemde veeslagen moet verdringen, maar het omgekeerde (een autochtoon 'oerrund' laten verdringen) achten de Maashorstboeren zeer ongewenst.
- De kuddes dienen flexibel ingezet te kunnen worden, afhankelijk van de hoeveelheid te onderhouden terreinen die voorhanden zijn. Voldoende omvang van de totale kudde is nodig. Dit om steeds voldoende capaciteit te hebben als de 'natuurgebieden' daarom vragen. Gedacht wordt aan 250 tot 500 dieren in 2020. Dit ook om voldoende continuïteit te krijgen in de toevoer van streekproducten met als bron het brandrode rund.
  Daarnaast is ook voldoende omvang nodig ter voorkoming van inteelt.
- Niet alle dieren hoeven continu in het natuurgebied te verblijven. Ook op 'gangbare' boerderijen kan dit veeslag prima gehouden worden, mits de boer de uitgangspunten onderschrijft die horen bij de licentie van het etiket van de Maashorstboeren.

Hierdoor ontstaat een buffer aan dieren, die ‘op afroep’ ingezet kan worden in natuurgebieden waar vraag is. Maar ook particulieren kunnen een beroep doen op deze grote grazers (b. v. op landgoederen) en een koppel inhuren.

- Ook wordt ernaar gestreefd dat op minimaal één bedrijf de koeien gemolken worden en de melk ervan wordt verwerkt tot zuivel uit de streek. Deze koeien zullen uit praktisch oogpunt, de meeste tijd op en rond de boerderij verblijven om gemolken te kunnen worden.
- Op één of enkele boerderijen zullen dienen als informatie/educatiecentrum met betrekking tot het brandrode rund en de producten ervan.
- Een aantal nieuwe (biologische) streekproducten van de Maashorst creëren: Melk-, vleesproducten en leer met als basis het Brandrode rund. Natuurvlees is populair. Het Brandrode rund kan hier mede in voorzien.
- Cultuurhistorische waarde van de Maashorst vergroten door begrazing met authentiek vee.
- Bijdragen aan het behoud van de unieke genen van dit veeslag.
- De ‘belevingswaarde’ van de Maashorst wordt vergroot door dit unieke veeslag
- Combinatie van cultuur, natuur en belevingswaarde en daardoor een groter maatschappelijk draagvlak creëren voor de Maashorst.
- Na een pilot uitgevoerd te hebben voor de Maashorst, kan het project niet alleen Maashorst breed en zelfs voor heel Oost-Brabant uitgerold worden. Het plan heeft de potentie in zich om een aanzet te vormen voor het hele oorspronkelijke MRIJ gebied.
- …….

Foto 2: Brandrode koeien met kalveren

Foto 3: Brandrode runderen in een mooie omgeving.
Twee cultuurhistorische ‘parels’ op één plaatje!

Doelgroepen:
(Maashorst)boeren, toeristen, leveranciers van Maashorst- en streekproducten, horeca-ondernemers, Maashorst betrokken ondernemers (MBO) en mensen die het Brandrode rund willen houden op hun boerderij en hiermee willen ondernemen (co-financiering).
Het project dient ‘ondernemersgedreven’ te worden. Na initialisering door de Maashorstboeren, dienen de betrokken ondernemers zelfstandig en of in een coöperatie verder te kunnen.
Een belangrijke inkomstenbron zal de toerist/recreant zijn voor boeren die streekproducten leveren, voor de horeca etc. op en rond de Maashorst. Met de Maashorst als ‘achtergronddecor’ ligt hier een mooie uitdaging. Naast producten die rechtstreeks door het vee geleverd worden, is een beheersvergoeding onderdeel van het verdienmodel voor de ondernemers.

Streven:
Ca. 250-500 koeien verdeeld over 5 a 6 bedrijven en waarvan enkele melkvee en andere zoogkoeien houden. Een combinatie is ook mogelijk. Dit is nodig om voldoende melkproducten en ook voldoende ‘graascapaciteit’ te kunnen garanderen.
Een of twee bedrijven kunnen dienen als gespecialiseerd bedrijf voor het afmesten van de stieren (ca. 100-250 op jaarbasis). Ook hier is combinatie met ‘grazen’ en ‘melken’ mogelijk.
Inteelt in de populatie wordt voorkomen door intensieve samenwerking met de Vereniging Het Brandrode Rund. Houders van dit veeslag dienen lid te worden van deze vereniging, waarmee ze de doelstellingen van deze organisatie onderschrijven: o.a. het natuurlijk afkalven. Fokken met dieren die niet afkalven zonder keizersnede is niet toegestaan. Uiteraard dienen de huisregels van de Maashorstboeren onderschreven te worden: aan het gebruik van merk en logo voor streekproducten zijn eisen verbonden.

Foto 4: Melk van het Brandrode rund levert kaas van prima kwaliteit op!
Brandrood kazen liggen minimaal 6 maanden te rijpen bij 10 ˚C.

Publicatie en communicatie:
Geïnteresseerde (Maashorst)boeren worden opgeroepen zich te melden bij de projectleider of het secretariaat van de Maashorstboeren.
Zodra zich noemenswaardige feiten voor doen rond dit project, zal dat bekend gemaakt worden via de gangbare media in de regio.

Mogelijke knelpunten en oplossingen:

- Co-financiering. Oplossing: ondernemers die in dit project willen investeren.
- Financiële draagkracht de deelnemer. Oplossingen: subsidie
- Bereidheid TBO's tot strategische samenwerking met Brandrode begrazingseenheden.
  Opl. 1: Begrazingspilot met Brandrode runden in samenwerking met SBB en of een andere TBO
  Opl. 2: Brandrode bedrijf in Ondernemende EHS.
- Een slagerij waarbij de dieren volgens de wettelijke normen en eisen uitgesneden worden en traceerbaar blijft.
  Opl. Samenwerken met reeds bestaande organisaties. Met de stichting Taurus (Keent) is overleg geweest. De mogelijkheid om hierin samen te werken door gebruik te maken van hun slagerij is geboden. Win-win situaties zijn er voldoende voor beide partijen.
- Vlees invriezen en opslaan:
  Opl. samenwerken met Taurus en of andere geschikte partijen.
- Publicatie en acquisitie van klanten voor melk en vleesproducten.
  Opl. Goede PR campagne. Indien mogelijk samen met ander organisaties.
- Bestemmingsplannen. Opl. Tijdig overleg met provincie en gemeenten.
- Mest overschot op bedrijven door geringe hoeveelheid 'eigen' grond. Opl. de Maashorst brengt grond in. Meerjarige overeenkomsten met SBB, Gemeenten, Natuurmonumenten, Waterschappen, Brabants Landschap, etc.

- Het brandrode rund dient ‘heel’ te zijn. dat wil zeggen; met horens. Dit kan problemen geven in stallen. Stallen dienen ‘diervriendelijk gemaakt te worden.
  Opl. aanpassen stallen
- Indien huisvesting nodig is (melkvee en winterperiode) dan dienen de dieren comfortabel gehouden worden; strooisel- potstal. Veel stallen bieden dit niet. Opl. Aanpassen stallen.
- ……..

Werving en selectie:
Voor doel worden (Maashorst)boeren en grondeigenaren benaderd. Mensen met belangstelling kunnen zich melden bij het secretariaat van de Maashorstboeren. Daarna worden gesprekken met ze aangegaan om te bekijken of hun locatie, eigen plannen passen bij dit project.

Andere factoren die van belang zijn:
- Bereid zijn tot co-financiering
- Geschikte stalruimte voor ‘natuurvee’. Opl. Geschikte stallen bouwen en of bestaande stallen aanpassen.
- Kennis en vakvaardigheden van deelnemende boeren. Opl. cursussen op maat.
- Geschikte apparatuur voor het maken van streekproducten op bedrijven. Opl. Coöperatief denken en handelen. Betrokken ondernemers vormen een coöperatie.
- Goede afzetkanalen voor streekproducten.

Beoordelingcriteria go/no-go beslismoment:
Het bestuur van de ANV Maashorstboeren en Stichting Maashorstboeren komen 6 keer per jaar bij elkaar of zoveel vaker als nodig blijkt met als doel:

- Initiëren van het project.
- Contact met deelnemers.
- Bespreking voorgang project.
- Bespreking go/no-go
- Kennisoverdracht en denktank.
- Evaluatie van de resultaten
- Verslaglegging en rapportage

Foto 5: Brandrode koe met kalf

Bijlagen:
1: Rasbeschrijving: brandrode Rund (vereniging het Brandrode rund)
Zie: http://www.verenigingheтbrandroderund.nl

2: Ontstaan brandrode rund

Voor zichtbare informatie van Brandrode runderen in de natuur zie:
http://www.vechtdalhoeve.nl/rundveebedrijfjansen/index.php

Bijlage 1: (bron: Ver. Het Brandrode Rund)

http://verenigingheтbrandroderund.nl/ © 2013

Rasbeschrijving

Brandrode runderen zijn egaal diep donkerrood of bruinrood van kleur met witte aftekeningen: een witte kol, een witte buik, een witte staartpunt en witte sokken. Aan de kop en de poten neigt de kleur naar zwartachtig rood. Vanwege deze geblakerde kleur is de naam ‘brandrood’ ontstaan. Brandrode runderen zijn middelgroot. Het zijn rustige en vriendelijke dieren, voor elkaar en voor de mens, wat hen goed hanteerbaar maakt.

Door hun robuustheid en weerstand tegen ziekten hebben Brandrode runderen hardheid en een lange levensduur, wat hen ook geschikt maakt voor natuurbegrazing. Ze zijn sterk en sober, kunnen zich goed aanpassen en zijn goed bestand tegen voederovergangen en wisselende weersomstandigheden. Brandroden blijken redelijk winterhard. De dieren zijn vruchtbaar, kalven gemakkelijk en bezitten goede moedereigenschappen. In natuurgebieden gehouden Brandroden zogen hun eigen kalveren. Er zijn echter ook enkele veehouderijen waar ze als melkvee worden gehouden.

Duurzame en economische eigenschappen

Het Brandrode Rund is robuust en sterk, is sober en hard, bezit een goed aanpassingsvermogen en is zelfredzaam, kan goed tegen voederovergangen, is bestand tegen verblijf buiten en bezit een lange levensduur. Deze duurzaamheid wordt nog ondersteund door de goede overlevingseigenschappen. Het Brandrode rundveeras bezit goede weerstand, is vroegrijp en vruchtbaar. De koeien kalven gemakkelijk, geven ruim voldoende en gezonde melk en hebben goede moedereigenschappen.

Brandrode runderen zijn rustig en hanteerbaar en daardoor prettig in de omgang. In het gebruik is de Brandrode een meerdoelkoe, die door haar sobere graasgedrag, melk- en vleeskwaliteit zowel voor natuurbegrazing als melkwinning wordt ingezet. De vierkants- en restwaarde zijn hoog.

Exterieur

De unieke aftekening geeft het Brandrode Rund een herkenbaar exterieur. De kleur is diep donkerrood of bruinrood. Kop en poten zijn zwartachtig rood, de neusspiegel is blauwzwart. Het dier is gehorend en heeft een witte kol, buik, staartpunt en sokken of onderbenen. De bouw van dit melk/vleestype MRIJ is middelgroot en evenredig, met een vlakke rug.

Bijlage 2:

Oorsprong van het Brandrode rund: Springvuur of Zonnebrand

Het brandrode rund is in wezen een MRIJ rund met extreem veel rood. Een kleur die boeren in vorige eeuwen graag zagen. Dat die boeren graag veel rood zagen, kwam voort uit het feit dat koeien in die tijd vaak zonnebrand (ook wel springvuur genoemd) kregen als gevolg van het eten giftige planten vooral van heermoes (een kruid dat vaak talrijk groeit in natte graslanden en langs sloten) Heermoes veroorzaakt grote leverschade met als gevolg dat de lever de groene kleurstof uit de plant niet meer goed af kan breken. De huid van het rund wordt daardoor extreem gevoelig voor licht, waardoor het dier zelfs op een bewolkte dag al in grote problemen komt. Aangetaste runderen krijgen koorts en zijn zichtbaar benauwd. Ze kunnen sterven als gevolg van acute hartnood (ze krijgen blauwe slijmvliezen als gevolg van hartproblemen) De boeren plaatsten dieren die ziek werden zo snel mogelijk op stal en wel in het pikkedonker omdat licht de kwaal zeer verergerde. Dieren gingen vaak dood en als ze al beter werden dan gingen alle witte delen vervellen, wat met bloedingen en allerlei bijkomende ongemakken verliep (denk aan infectie door vliegen/muggen/dazen/schurftmijten)

Het bijzondere is dat de rode delen in takt blijven en niet vervellen. Geen wonder dus dat boeren graag zo veel mogelijk kleur (rood) zagen bij hun koeien!

Foto 6: De witte huid gaat vervellen door zonnebrand (ook wel springvuur genoemd).

De oplossing in vroeger tijden: zo min mogelijk wit en zo veel mogelijk ‘kleur’ (rood of zwart) aan het rund.

Holstein invloed:

Door specialisatie op melkproductie verdwenen in de jaren 70 en 80 veel typische MRIJ kenmerken. Bovendien deed het Holstein Frisian ras (de van oorsprong Nederlandse zwartbonte koe die in Amerika puur op melk was doorgefokt) deed zijn intrede. Het dubbeldoel was niet meer zo aantrekkelijk (de fokkerij richtte zich voortaan hoofdzakelijk op melkproductie) Daarbovenop kwam dat mineralen geen probleem meer vormden op de zandgronden (ze werden domweg toegediend via het krachtvoer). Het MRIJ vee leek haar bestaansrecht verloren te hebben. Een eeuwenoud veeslag verdween daardoor grotendeels van onze Brabantse zandgronden. Daardoor zien we momenteel ook op de zandgronden in heel het land hoofdzakelijk zwartbont (Holstein) vee.